

М. В. В'юник,

НУ «Юридична академія України

ім. Ярослава Мудрого»

СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ПОКАРАНЬ В АСПЕКТІ ПРИНЦИПУ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ

Найбільш адекватним засобом боротьби зі злочинністю є притягнення осіб, винних у вчиненні злочинних діянь, до кримінальної відповідальності з призначенням покарання. Яким би не був у сучасній демократичній державі арсенал засобів кримінально-правового впливу на осіб, винних у вчиненні злочинів, найбільш типовою і цілком природньою формою реагування суспільства на кримінальну активність залишається покарання. Призначення покарання за злочин виступає так само природним явищем, як і нагорода за працю.

Але беззаперечно, завданням органів правосуддя є не тільки кара злочинців, але головним чином повернення їх до законотрухняного життя, до лав свідомих, повноцінних членів суспільства. Тому важливо ретельно з'ясувати всі обставини кримінальної справи та особу злочинця, призначити йому доцільне, справедливе, гуманне, суворо індивідуалізоване покарання, яке буде сприяти його виправленню і перевихованню, а також попередженню вчинення злочинів як засудженим, так і іншими особами. Відображення зазначених положень знаходимо в п. 3 ч. 2 ст. 65 КК України, де говориться, що при призначенні покарання за вчинення злочину суд повинен врахувати не тільки ступінь тяжкості цього злочину, обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання, але й особу винного. І хоча покарання призначається за вчинений злочин, однак воно застосовується до конкретної особи.

Сутність індивідуалізації призначення покарання судом полягає у визначенні виду покарання (або видів), його строку або розміру з урахуванням індивідуального ступеня суспільної небезпеки скоєного злочину, індивідуальних властивостей особистості винного та деяких інших обставин, що безпосередньо не характеризують злочин і особу винного. Б. С. Волков вважав, що індивідуалізація покарання – необхідна умова забезпечення досягнення найбільшої ефективності при найменших кримінально-правових засобах. Для ефективності покарання важливо не тільки те, що ми отримали в результаті його застосування, але й за допомогою яких засобів отримане було досягнуто. Саме вибір такого покарання, яке було б менш суворим і разом з тим найбільш економічним і ефективним, багато в чому залежить від обставин, що характеризують особу винного. Як результат – суд повинен обирати таку міру кримінального впливу, яка була б необхідним і достатнім засобом досягнення цілей і завдань, зазначених у кримінальному законі, відповідно у ч. 2 ст. 65 КК України.

Одним із провідних понять «індивідуалізації» покарання є поняття «гуманізму», яке у всіх випадках, означає не що інше, як визнання в кожній

людині особистості, повагу її честі та гідності. Гуманізація не виключає необхідності застосування суворих заходів кримінального покарання до осіб, які вчинили тяжкі злочини.

Диференціація покарань є вираженням принципів справедливості і рівності громадян перед законом й одночасно передумовою принципу індивідуалізації. Таким чином, виділення з поміж усіх видів покарань «спеціальних видів покарань», дає змогу стверджувати, що у разі призначення їх особам вони будуть найбільш дієвими. Але одразу виникає цілий ряд питань, таких як, наприклад, визначення цілей спеціальних видів покарання, підстав, порядку та індивідуалізації їх застосування. А отже, при розробці теоретичних питань боротьби зі злочинністю необхідно всебічно дослідити проблему покарання, його роль і значення як засобу попередження злочинності перш за все. Це зобов'язує до поглибленого аналізу всього комплексу питань, пов'язаних із сутністю окремих видів покарання і особливо ефективністю їх застосування.

Можна зробити висновок, що дане питання потребує вирішення і вдосконалення як на законодавчому рівні, так і в правозастосовній практиці. До цих пір в кримінально-правовій науці відсутня однозначна інтерпретація поняття «особи винного», не проаналізований процес обліку основних факторів, що детермінують вибір покарання під кутом зору принципів кримінального права, не визначена належна ступінь впливу злочинного діяння на особу винного, на вибір санкції, не розроблені конкретні шляхи обрання характеру та заходи впливу з урахуванням даних про особу винного.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Пономаренко